

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Katedra divadelní vědy

Muzikál Cabaret a jeho inscenační tradice v Čechách

Vedoucí ročníkové práce: Mgr. Martin Pšenička, Ph.D.
Autorka ročníkové práce: Jitka Jirsová, DiS.
Ročník studia: IV.
Obor: Divadelní věda

Praha 2014

OBSAH

ÚVOD	3
1. WILKOMMEN, BIENVENUE, WELCOME	3
2. MEINE DAMEN UND HERREN	4
3. PRACHY SVĚTEM OTÁČÍ	7
4. WILKOMMEN IN ...	9
4.1. ...KARLÍN !	10
4.2. ...ZÁBRADLÍ !	12
4.3. ...FIDLOVAČKA !	13
4.4. ...MĚSTSKÉ !	13
4.5. ...ZLÍN !	14
4.6. ...PARDUBICE !	14
4.7....DISK !	15
5. ZÁVĚR	16
6. POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY	17

ÚVOD

Život je kabaret! A kabaret je život! Od světové premiéry na newyorském Broadhurst Theatre v listopadu roku 1966, kdy muzikál *Cabaret* spatřil světlo světa, uplynulo téměř padesát let. Ovšem za těch padesát let si vydobyl mezi slavnými muzikály své právoplatné místo. Jeho melodie zlidověly, dočkal se množství různých inscenací, téměř nespočetného počtu repríz a neméně slavného filmového zpracování. Čím byly tyto inscenace tak výjimečné a podhalit kouzlo tohoto muzikálu bych se chtěla pokusit v této práci. Nejen stručně přiblížit muzikál jako takový, ale především se zaměřit na jeho existenci na českých jevištích. Měla jsem to štěstí, že jsem se mohla účastnit vzniku inscenace muzikálu ve Východočeském divadle v Pardubicích roku 2014. To mi pomohlo pochopit toto dílo hlouběji a o tento vjem bych se ráda prostřednictvím této práce podělila.

1. WILKOMMEN, BIENVENUE, WELCOME ...

'Meine damen und herren, mesdames et messieurs, ladies und gentleman.' Těmito slovy vítal herec Joel Grey v roli Konferenciéra newyorské publikum 20. listopadu 1966. Tehdy ještě nikdo z účinkujících, ani z autorů netušil, že se tohoto večera začínají psát dějiny jednoho z nejúspěšnějších muzikálů. Byl to trochu riskantní podnik. *Cabaret* byl třetím společným dítětem skladatele Johna Kandra a začínajícího broadwayského režiséra Harolda Prince.

Jejich první projekt nebyl příliš úspěšný. Muzikál *Rodinná záležitost* (A Family Affair) měl premiéru v roce 1962, ovšem dočkal se pouze 65 repríz. Kander měl v tuto dobu za sebou pouze několik jevištních prací na Broadwayi a Prince byl čerstvým absolventem režie. Byla to jejich první inscenace na muzikálových prknech. Oba tvůrci se při této spolupráci blíže seznámili a našli společnou tvůrčí řeč. Následně jejich tvůrčí tým doplnil začínající textař Fred Ebb. Kander s Ebbem začali tvořit spolu (z jejich spolupráce vzniklo v tu dobu několik písní např. pro Barbru Streisand). Tvůrčí tým Kander - Ebb patřil k nejdéle spolupracujícím autorským dvojicím v dějinách muzikálu.

Prvním společným muzikálem Johna Kandra a Freda Ebba byla *Zlatá brána* (Golden Gate), ta ale zůstala nerealizovaná. Tehdy však opět nastoupil na scénu Harold Prince a nabídl Ebbovi s Kanderem spolupráci. Z té se zrodil muzikál *Flora, rudé nebezpečí* (Flora, The Red Menace - 1965). Vzniklý muzikál s ožehavou komunistickou

tematikou objevil pro svět showbusinessu novou hvězdu – Lizu Minelli. Do divadla ji přivedl Fred Ebb, jakožto dceru Judy Garland, pro kterou vytvářel písňové texty. Pokud se něčím muzikál *Flora* zapsal do dějin, tak výkonem Lizy Minelli v roli Flory, která si za něj odnesla prestižní muzikálovou cenu Tony Award. Byl to pompézní vstup na broadwayská jeviště pro tehdy devatenáctiletou herečku a zpěvačku. Publikum si ji sice oblíbilo, ale ani její výkon muzikálu přesto úspěch nepřinesl. Dočkal se pouze 87 repríz.

Harold Prince však na svou autorskou dvojici nedal dopustit a vrhl se s nimi znovu do muzikálového projektu. Jako vhodný námět pro nové dílo zvolil knihu *Berlínské povídky*, kterou částečně z vlastních zkušeností z pobytu v Německu sepsal roku 1939 anglo-americký spisovatel Christopher Isherwood. Hlavní mužská postava Clifford Bradshaw je částečně autobiografická (příjmení Bradshaw je třetím křestním jménem autora). Z této knihy později vyšel americký dramatik John van Druten a vytvořil divadelní hru *Jsem kamera* (*I'm a Camera*), která měla premiéru v New Yorku roku 1951.

Tyto dva prameny daly základ nově vzniklému dílu, jehož libreto zpracoval Joe Masteroff, obecnstvu dnes známý také jako libretista muzikálu *She Loves Me*. A tak se zrodil *Cabaret*.

2. MEINE DAMEN UND HERREN

Ačkoliv to asi nikdo z tvůrců nečekal, *Cabaret* se stal záhy po premiéře obrovským hitem. Jeho popularita navíc začala stoupat ještě před oficiální premiérou. John Kander dokonce v rozhovoru vzpomíná: „Když jsem přijel do Bostonu při předpremiérách *Cabaretu*, zapnul jsem si rádio v hotelovém pokoji a uslyšel populární ztvárnění písně *Cabaret*. Vlastně asi pět písní se stalo hity ještě před tím, než se odehrála premiéra.“¹

Na poměry soudobého muzikálu byl u *Cabaretu* nezvyklý poměr činoherních scén a muzikálových čísel. Autorům bylo často vytýkáno, že se nejedná o muzikál v pravém slova smyslu, ale o činohru se zpěvy. Neakcentuje ústřední příběh na úkor dobových událostí. Doba zde netvoří jen kulisu mileneckému vztahu Clifforda a Sally, ale spíše naopak. *Cabaret* je označován spíše za tzv. *konceptní muzikál* - vlastnímu příběhu dominuje celková myšlenka hry a situace, v níž se odehrává. Samotný příběh chudého spisovatele a barové zpěvačky by asi sám o sobě příliš nosný nebyl.²

Původně byl muzikál psán na tělo Lize Minelli, ovšem Harold Prince ji jako Sally odmítl. Neměla ten správný britský akcent a byla až příliš dobrou zpěvačkou. Nahradila ji

1 Rozhovor s Johnem Kanderem - In: Program k inscenaci *Cabaret* – Východočeské divadlo Pardubice 2014, text Jana Uherová

2 Prostějovský, Michal: *Muzikál expres* str. 163

začínající anglická herečka Jill Haworth a roli Clifforda ztvárnil Bert Convy, který již dříve spolupracoval s Princem na uvedení *Šumaře na střeše*. Jménem, které snad bude s *Cabaretem* již navždy spojené, je jméno Joel Grey. Tento broadwayský herec, pro nějž byla role Konferenciéra jeho pátou v pořadí, si svou roli zopakoval jako jediný nejen na filmovém plátně ve slavné filmové verzi *Cabaretu* z roku 1972, ale také v novém uvedení na divadelních prknech v roce 1982.

Hned tři měsíce po premiéře se inscenace přesunula do divadla Imperial a následně do divadla Broadway a dočkala se za necelé tři roky 1 165 repríz. Jako perličku lze uvést, že v roli Herr Schulze zde později vystupoval i Jiří Voskovec.¹ O úspěšnosti muzikálu svědčí nejen obliba diváků a vysoká návštěvnost, ale také prestižní ocenění. *Cabaret* získal celkem devět cen Tony (*Antoinette Perry Awards*) – za nejlepší muzikál, hudbu a texty, režii, choreografii, scénografii, kostýmy (Patricia Zipprodt) a herecké výkony – Joel Grey za roli Konferenciéra a Peg Murray za roli Fräulein Kost.²

Netrvalo to dlouho a po úspěchu na domácí půdě se *Cabaret* začal inscenovat i za oceánem. Rok po americké premiéře přišlo jeho uvedení v londýnském divadle Palace, kde si roli Sally Bowles zahrála herečka Judi Dench. V roce 1986 se její obnovené verze ujala režisérka a choreografka Gillian Lynn. Evropská premiéra na kontinentě se odehrála ve vídeňském Theater an der Wien a vynikala nevídanou změnou – poprvé se v roli Konferenciéra objevila žena, herečka Blanche Aubry.

Nově uvedené broadwayské nastudování se opět pod režijní taktovkou Harolda Prince dočkalo premiéry v divadle Palace 22. října 1987. Ovšem velkému ohlasu se netěšilo, za dva roky produkce, během nichž byla inscenace přesunuta do Minskoff Theatre, bylo odehráno pouze 261 repríz. Tahákem pro publikum mělo být jméno Joela Greya – ovšem ani on, ani Harold Prince projektu úspěch nepřinesli.

To se však nedá říci o uvedení *Cabaretu* v newyorském Kit Kat Klubu z roku 1998, kterého se odehrálo ohromujících 2 377 repríz. Režie se ujala dvojice Sam Mendes a Rob Marshall, kteří mají oba na kontě i mnoho úspěšných filmových titulů, i na poli muzikálovém. Rob Marshall je českému publiku známý nejen jako režisér Oscary ověřeného filmového zpracování muzikálu *Chicago* od stejné autorské dvojice (Kander-Ebb) s hereckým trojlístkem Zeta-Jones – Zellweger – Gere v hlavních rolích, ale také hvězdami nabitého muzikálu *Nine* a v blízké době se očekává jeho filmové zpracování Sondheimova muzikálu *Čarovný les (Into the Woods)*. Jakožto sám nejen herec a režisér, ale také choreograf, se u nové divadelní inscenace ujal choreografie (stejně jako u

1 Bár, Pavel: Od operety k muzikálu, Kant 2013 str. 94

2 Prostějovský, Michal: Muzikál expres str. 165

oscarového *Chicaga*). Sam Mendes, jehož pozdější filmy jsou ověřeny množstvím ocenění, natočil *Cabaret* jako svůj filmový režijní debut již v roce 1993 a od té doby se jeho jméno skloňuje jen v superlativech.

Dvojice vdechla *Cabaretu* novou energii také novým obsazením. Alan Cumming ztvárnil Konferenciéra již v Mendesově filmové verzi. Roli Sally Bowles si zahrála Natasha Richardson. Oba si odnesli ocenění Tony za herecké výkony, stejně jako jejich kolega Ron Rifkin za roli Herr Schulze. Stejně tak si odnesli ocenění za nejlepší nové muzikálové nastudování Marshall s Mendesem. Kritiky chválily především stylizaci inscenace. Oproti původnímu uvedení byl tento *Cabaret* o poznání temnější, ošuntělejší a děsivější. Ztratil většinu pozlátka a dýchal na diváky, kteří sledovali představení od svých stolků s rudými lampičkami, dusnou atmosférou přednacistického Německa a pohrával si s nimi démonický Konferenciér, jehož mnozí kritici vychvalovali ještě více, než Joela Greye.

V současné době se tento *Cabaret* dočkal opět svého comebacku.¹ Od 21. března 2014 je na scéně Studia 54 uváděna obnovená verze v režii dua Mendes/Marshall opět s Alanem Cummingem jako Emceem, ovšem nově s hollywoodskou hvězdou Michelle Williams v roli Sally, pro níž je tato role broadwayským debutem.

Poněkud vyhrocenou verzi, která rozpoutává vášnivé debaty, je londýnská verze z roku 2006 v Lyric Theatre. *Cabaret* zde nezná hranic. Je pobuřující, vše odkrývající, nahý. Spíše než blyštivou show je drsným dramatem, které nemá diváka nechat chladným. Pavel Bár ve své reflexi popisuje prostředí Berlína za období Výmarské republiky tak, jak se jej tvůrci rozhodli převést na westendské jeviště. Podle něj si Berlín „získal pověst rozjařeného liberálního města, kde 'nic není nemožné'. Po vyčerpávající 1. světové válce se stal proslulým sídlem umělců, bohémů, útočištěm homosexuálů, ale také městem prostituce, drog, transvestitů, mnohotvaré sexuality, různorodých deviací, nevázanosti a mravní nespoutanosti.“²

A takový zde také je – sexuálně otevřený, nespoutaný, perverzní, ale přesto nikoliv prvoplánově podbízivý. Samozřejmě si drze pohrává s divákovou představivostí během kabaretních čísel, ovšem s nahotou ve smyslu symboliky pracuje velmi silně. Bár poukazuje především na závěrečnou scénu, kdy příslušník SS hlučně bourá obrovská písmena sestavující nápis *Cabaret* v zadním plánu a zároveň i svět kabaretu. Během toho se účinkující postavy svlékají do naha a nazí se choulí v pozadí. Scéna končí syčením plynové komory.

1 <http://www.ibdb.com/production.php?id=495251>

2 Pavel Bár: Muzikály na jevištích West Endu: Mezi uměním a podívanou / Disk č.26, prosinec 2008, str. 135

Ať již vznikly inscenace slavnější či úspěšnější, nejvíce se do povědomí diváků na celém světě vryl film.

3. PRACHY SVĚTEM OTÁČÍ

A není to jen o penězích. Již po newyorské premiéře bylo jasné, že to nebude trvat dlouho a hollywoodská studia projeví o tento úspěšný muzikál zájem. A také že tento snímek vydělal velkou sumu peněz. Rozpočet na natáčení byl pouhých 6 milionů dolarů, ovšem celosvětově vydělal celkem 43 600 000 dolarů. A také vystřelil své hlavní představitele vzhůru do řad stars. Ovšem film mohl vypadat úplně jinak. Režie byla samozřejmě v první řadě nabídnuta Haroldu Princovi. Ten se však raději věnoval jiným projektům a filmová režie nepatřila mezi jeho silné stránky. Další volbou byl Billy Wilder, ale k dohodě mezi ním a studiem nakonec nedošlo. Ve finále získal režijní post režisér a choreograf Bob Fosse a jeho výběr se potvrdil jako správná volba. (*později se také podílel i jako choreograf na Mendesově verzi z roku 1993).

Podobně to tak bylo i s obsazením rolí. Role Sally byla nabídnuta Barbře Streisand, ale ta ji odmítla kvůli tomu, aby se mohla věnovat konečně i jiným rolím, než muzikálovým. Volba tedy padla na Lizu Minelli, která se role konečně dočkala po 4 letech, kdy ji minula broadwayská premiéra. Jejím partnerem se stal Michael York, ovšem první volbou na roli Cliffa (ve filmové verzi Briana) byl Gene Kelly. Vzhledem k tomuto obsazení se dočkala filmová podoba i mnoha změn oproti původní jevištní verzi. S ohledem na představitele hlavních rolí došlo k prohození národností postav. Z *'okrasý londýnských salónů, Sally Bowles'* se stala americká kabaretní zpěvačka a z pennsylvánského spisovatele Clifforda Bradshawa se stal oxfordský učenec a pisálek Brian Roberts. Ten se také netají svou bisexualitou, což bylo pro film nejen trochu kontroverzní, ale také tato změna vzbudila nelibost v původním autorovi *Berlínských povídek* Christopheru Isherwoodovi, který v tu dobu právě prožíval jako jeden z prvních autorů svůj coming-out.¹

Ovšem k nejzásadnějším změnám došlo v ději. Zcela vymizela dojemná romantická linie mezi bytnou Fräulein Schneider a židovským obchodníkem Herr Schulzem. Nahradil ji románek mezi postavou mladého Němce Fritze Wendela, který u Briana studuje angličtinu, a mladou bohatou židovskou slečinkou Natalií Landauer. Mladý pár z nábožensky nerovného svazku se zdál být lepší volbou pro atraktivitu snímku, než romance postarší dvojice.

Také do vztahu Sally a Briana vstupuje nová postava – Maximilian von Heune, který

1 Prostějovský, Michal: Muzikál expres (str. 164)

je ztělesněním *Money, money, money*. Vzniká zde oproti původní verzi zcela otevřený milostný trojúhelník, který nepopírá přítomnost bisexuality, ovšem zároveň odsouvá vztah mezi Sally a Brianem na druhou kolej.

Kromě děje zaznamenaly proměny také písně. Jejich použití se samozřejmě liší i v různých divadelních produkcích. Hudební podoba muzikálu se stále vyvíjela a autoři různě vkládali a přepisovali melodie. Ovšem speciálně pro film byla připsána například píseň *Mein Herr*, která se stala oblíbenou nejen díky úžasnému provedení Lizy Minelli, ale také díky nové Fosseho choreografii, díky níž si snad nelze toto číslo představit bez použití tzv. tonetkových židlí. Již zmíněná píseň *Money, money* byla také připsána pro film a nahradila původní číslo *Sitting Pretty*, které se ve filmu sice na okamžik objeví, ale pouze ve druhém plánu. Ve filmu také neslyšíme Briana vůbec zpívat, proto zcela vymizely písně *Why Should I Wake Up* a *Perfectly Marvellous*. Od některých písní přesto nechtěl Fosse upustit a tak se ve filmu objevily ne jako hudební čísla, ale slyšíme je např. ze zvuku Sallyina gramofonu – v úvodu *Don't Tell Mama* nebo *It Couldn't Please Me More*. Zajímavostí také je že píseň *May Be This Time*, ze které provedení Lizy Minelli učinilo hit, nebyla původně vůbec napsaná pro *Cabaret*, ale pro Kanderův a Ebbův muzikál *Golden Gate*. Od roku 1998 se však píseň tradičně připojila k seznamu čísel *Cabaretu*.

Podobně jako divadelní verze sbírala ceny Tony, filmový *Cabaret* si vytančil, vyzpíval a vyhrál celkem osm sošek Oscarů (*Academy Awards*). Získal ceny za režii, výpravu, hudbu, střih, kameru, zvuk, herečku v hlavní roli (Liza Minelli) a herce ve vedlejší roli (Joel Grey). Nominován byl i za scénář a nejlepší film – ovšem tuto trofej nakonec získal film *Kmotr*. *Cabaret* je tak mezi Oscary ověnčenými filmy rekordmanem – osm sošek sice získal, ale za nejlepší film nikoliv. Ocenění také dokazují, že hollywoodský trhák nepotřebuje spektakulární velkofilm epických rozměrů. Na autenticitě také dodává filmu to, že většina se natáčela v německých filmových ateliérech Bavaria, tudíž velká část herců a tvůrčího týmu byla německá. Paradoxně se k tomu váže i trapná událost. Herec Fritz Wepper, představitel Fritze Wendela, nebyl vpuštěn na slavnostní oscarový ceremoniál. Podobnou diskriminaci zažili na vlastní kůži i autoři muzikálu. Po velkém úspěchu *Cabaretu* totiž mnozí diváci považovali mylně píseň *Tomorrow Belongs To Me* za skutečnou nacistickou hymnu a oba autoři byli obviňováni z antisemitismu a propagování nacismu.

Tento film dokázal, že *Cabaret* má své místo na výsluní nejen v historii muzikálového divadla, ale i v prestižních žebříčcích filmových klenotů. Svět tedy *Cabaret* – tento ráj dekadence - pobláznil dokonale. Dokázal však toto i na českých jevištích?

4. WILKOMMEN IN ...

Ani české publikum nebylo o kabaretní zábavu ochuzeno. Na českých jevištích se muzikál objevil pod názvy *Cabaret* či *Kabaret* celkem devatenáctkrát ve více či méně slavných verzích. Nejprve si je dovolím chronologicky shrnout a později se budu detailně zaobírat recenzemi vybraných inscenací. V české inscenační tradici převládají překlady libreta Iva T. Havlů a Jiřího Závěše a překlady písňových textů Iva T. Havlů a Jiřího Joska.

Československá premiéra se odehrála 1. 4. 1977 na jevišti Reduty – Státního divadla Brno. V režii Iva Osolsobě účinkovali v hlavních rolích Sally - Eva Veškrnová (alt. Ludmila Kolářová), Konferenciér - Milan Horský a Cliff – Ján Konstaty. O půl roku později následovalo uvedení ve Státním Divadle Oldřicha Stibora Olomouc v režii Stanislava Regala.

První pražská premiéra se konala 2. března 1978. Na jevišti Hudebního divadla v Karlíně *Kabaretu* vdechl život Karel Jernek a inscenace se stala obrovskou divadelní událostí. Měla celkem 76 repríz. V květnu téhož roku uvedla *Kabaret* také Ostrava – v Divadle Zdeňka Nejedlého muzikál zrežíroval Mojmír Weimann.

O dva roky později - 5. 12. 1980 - uvedl svou verzi Stanislav Kopecký v Jihočeském divadle v Českých Budějovicích. Následovalo uvedení v Divadle J. K Tyla v Plzni (1984), kde se poprvé ve své kariéře chopil režie *Kabaretu* Petr Novotný (a zároveň se zde zhostil role Kabaretiéra). Po desetileté pauze se *Kabaret* znovu objevil na českých jevištích na prknech Krušnohorského divadla Teplice v dubnu roku 1994. V režii Jiřího Glogara se tato inscenace zapsala do jeho historie jako poslední oficiální premiéra před jeho zrušením.

Výrazným mezníkem v inscenační tradici tohoto muzikálu je jeho druhé pražské uvedení: 30. 11. 1995 měl *Cabaret* premiéru v Divadle Na Zábradlí v režii Petra Lébla, Jednalo se nejen o první český *Cabaret* s „C“ na začátku, ale také o jeho nejvzpomínanější a nejkontroverznější inscenací vůbec. V překladu Ivany Slámové s použitím písňových textů Iva T. Havlů se do roku 1999 odehrálo celkem 42 repríz.

Jen o čtrnáct dní později *Kabaret* zavítal i na prkna Šaldova divadla v Liberci – byla to první režijní verze Romana Meluzína.

Třetí pražské uvedení na sebe nechalo šest let čekat. Režisér Juraj Deák sice dovedl *Kabaret* v Divadle Na Fidlovačce ke slušným 55 reprízám, ovšem příliš nadšené ohlasy kritiků inscenace nesklidila. V roce 2002 se *Wilkommen* rozeznělo i v Horáckém divadle v Jihlavě, na jehož repertoáru se inscenace v režii hostujícího Bedřicha Jansy udržela dvě sezony.

Roku 2003 se vrátil muzikál do Brna – ovšem tentokrát jako *Cabaret* v režii Pavla Fiebera a již v nové úpravě. Překlady dialogů měl na svědomí dramaturg Jiří Záviš a vůbec poprvé zde bylo užito překladu písní od Jiřího Joska. Za dva roky se na prknech Městského divadla vystřídala v alternacích spousta zvučných jmen brněnských stálic a odehrálo se dobrých 59 repríz.

V roce 2004 se pro titul rozhodla hned dvě divadla. V únoru si režii zopakoval Roman Meluzín, tentokráté však na jevišti Divadla J. K. Tyla v Plzni, kam se *Kabaret* vrátil po dvaceti letech od první premiéry. Pro tuto inscenaci však zvolil písňové texty v úpravě Jiřího Joska a přilákal do Plzně jako hosta Danielu Šinkorovou, které nabídl roli Sally.

V září se objevil *Cabaret* v Šumperku v režii Davida Drábka, ohřál se však zde jen jednu a půl sezony.

Rok 2007 byl rokem *Kabaretu!* Uskutečnily se celkem tři premiéry. Ta první je mezi ostatními odlišná. Pro jeviště pražského PiDivadla ji se studenty Vyšší odborné školy herecké nastudoval Michal Pavlík a ač se jednalo o školní představení, inscenace zrodila nemalé množství nových hereckých jmen, které *Kabaret* zdárně vyslal na profesionální dráhu. Jako příklad stačí uvést třeba Barboru Mošnovou, pro niž byla Sally odrazovým můstkem v jejím stále se rozšiřujícím muzikálovém repertoáru. 23. června se také vrátil *Cabaret* do Ostravy – téměř po třiceti letech (tentokrát v režii Petera Gábora). A nakonec na podzim sáhl k tomuto dílu Dodo Gombár a zrežiroval *Kabaret* v Městském divadle Zlín v hlavní roli s Petrou Hřebíčkovou.

Poslední dosud uvedené české inscenace měly premiéru v březnu 2014. Zajímavé je, že měly obě mít premiéru 1. března. Toho večera se nakonec udála jen premiéra ve Východočeském divadle v Pardubicích, kde se po třiceti letech vrátil ke *Cabaretu* Petr Novotný (tentokrát již jen jako režisér). Premiéra druhého titulu, který nastudoval Lumír Olšovský se studenty Katedry činoherního divadla AMU v Praze, se odehrála až následujícího večera. Vzájemná domluva tak dopřála oběma inscenacím jejich vlastní premiérovou noc.

4.1. ...KARLÍN !

Z prvních českých inscenací *Kabaretu* nejvíce ohlasů vzbudila ta první pražská. Na jevišti Hudebního divadla Karlín ho diváci poprvé spatřili 2. března 1978. Nutno dodat, že náhled na tuto inscenaci byl ovlivněn znalostí slavného filmu, který byl hitem i u nás. Důležitým faktem při vyhodnocování ohlasů je, že recenzenti (a diváci) neměli možnost

srovnání se zahraničními produkcemi. I proto byl *Kabaret* na jevišti 'klasicky operetního' divadla přijímán jako zjevení.

Vladimír Procházka ve své recenzi z *Rudého práva* poukazuje na svou vlastní úsměvnou diváckou příhodu z představení. Komentuje rozpačité reakce publika, které bylo mnohdy pobouřeno dílem kombinujícím příběh z afektovaného pokleslého šantánu a temného nacistického dramatu. Diváci houfně opouštěli po desítkách o pauze divadlo a jistá dáma konejšila muže, že si příště spraví chuť *Netopýrem*. Reakce publika navyklého na zábavné komické operety a hudební revue byly sice zprvu rozpačité, ale kritika *Kabaret* hodnotila vysoko.

Ve většině recenzí se kritici shodují na tom, že se jedná o nevídané dílo (ač s hořkostí dodávají, že pro námět si musel Karlín odskočit až za oceán, což podle příspěvatele *Lidové demokracie* „*Není zvláště povzbudivé*“). Zkušený hostující režisér Karel Jernek, zhmotnil působivý svět, jemuž vévodil herecký výkon René Gabzdyla v roli Kabaretiéra. Jeho postava „*dává inscenaci třetí rozměr a posunuje žánrové výjevy do filozofické roviny*“¹. Je označován za brilantního herce podávajícího vynikající výkon (snad je mu vytýkána jen srozumitelnost zpívaného textu)².

Nutno zmínit, že oproti současné, nám dobře známe muzikálové inscenační tradici, se karlínská inscenace musela obejít bez mikrofonů, což vyžadovalo o to větší kvality účinkujících herců (i když podle slov Jana Procházky, by Naďa Urbánková v roli Sally potřebovala mikrofon zabudovat od kostýmu³).

Recenzenti střídavě polemizují nad kvalitou alternací v roli Sally – především mezi hostující Naďou Urbánkovou a Hanou Talpovou (ačkoliv roli nastudovala i Eva Rozová). Urbánková prý vynikala především pěveckým projevem (ale přesto, že je její projev váznán „*poměrně úzkým hereckým rejstříkem*“⁴ tak „*z ní režisér vytáhl hereckou zralost*“ a ústřední píseň „*dostala nový, hlubší význam, když zpěvačka konečně pochopila podtext*“⁵). Talpová oproti tomu byla „*lepší od představení k představení, dramaticky výrazná je i ve velkých pasážích mluvených a vynikající v šansonu podaném bez operetní líbivosti*“⁶. V roli Cliffa se alternovali Karel Gult s Ladislavem Županičem, ale jejich výkony si nevysloužily větší kritickou pozornost.

Přese všechny vytýkané drobné nedostatky si karlínská inscenace získala nejen pozornost, ale také oblibu a dočkala se 76 repríz.

1 autor: (lš): Kabaret na kráteru sopky – Lidová demokracie 9.3.1978

2 Procházka, Vladimír: Otázky kolem muzikálu – Rudé právo 31.3.1978

3 Procházka, Jan: Kabaret konečně v Karlíně – Svobodné slovo 5.4.1978

4 Kolář, Jan : Muzikál zcela neběžný - „P“ 22.3.1978

5 autor: (lš): Kabaret na kráteru sopky – Lidová demokracie 9.3.1978

6 Procházka, Vladimír: Otázky kolem muzikálu – Rudé právo 31.3.1978

4.2. ...ZÁBRADLÍ !

Bezesporu nejslavnější a nejdiskutovanější česká verze muzikálu. Petr Lébl z něj udělal událost desetiletí – byl „zážitkem, který vám jiné divadlo sotva poskytne.“⁷ *Leave your troubles outside*, hlásal podtitul. A tomu také dostál.

Na miniaturním jevišti zhmotnil Petr Lébl show téměř broadwayských kvalit se špičkovými umělci. V rozhovoru reaguje na srovnávání se současnými pompézními komerčními muzikálovými projekty, že jeho *Cabaret* by mohl být „*Nejlevnější muzikál všech dob – a přitom to na něm není vidět.*“⁸ To ale není tak úplně pravda – díky magistrátu se rozpočet vyšplhal na téměř jeden a půl milionu – což umožnilo nejen vznik velké scéně, ale i 120 kostýmům Kateřiny Štefkové.

Přesto však inscenace nebyla přijímána jednotně. Vytýká se jí, že nejde o muzikál *Kabaret*, ale o Léblovu exhibici - přehnaně dekadentní kabaret s množstvím zcizovacích efektů a výstupů, z něž se kromě námětu většina původního muzikálu včetně dějové linie a myšlenky vytratila. „*Přijdete- li však „na Lébla“, budete nadšeni.*“⁹ On totiž *Kabaret doslova rozebral na malinkaté částičky, které pak znovu složil do typicky léblovské dekadentní podoby vlastního Cabaretu*¹⁰. Který obnášel také mj. tančící berušky, muchomůrky, kulísáky a věšticí Libuši. Zároveň se však pokoušel o velkou míru autenticity – zvolil provedení písní jak v angličtině, tak němčině či jidiš.

Po herecké a profesní stránce však zřejmě nešlo *Cabaretu* nic vytknout. Nadprůměrné herecké a pěvecké (!) výkony dobře zvoleného obsazení, kvalitní hudební aranž Petra Maláska, scéna s obřím psacím strojem Jana Marka i choreografie Dany Morávkové – to vše do sebe perfektně zapadalo.

Odvaha Léblovi nikdy nechyběla. Možná proto také daroval roli Konferenciérky Evě Holubové a naopak roli slečny Kostové Vladimíru Markovi, což se ve většině případů setkalo s kladnými ohlasy.

Z pěveckých výkonů byla nejvíce chválena Barbora Hrzánová, jejíž Sally je v superlativech srovnávána s Lizou Minelli, a Karel Dobrý, který velmi překvapil v roli Rudofla Schulze.

Ať už si divák udělal jakýkoliv názor, Léblova inscenace rozhodně nemohla nechat nikoho chladným – a o to šlo. Provokovat.

7 Kolář, Jan : Kdo žádá podivanou, splní mu ji Kabaret Na zábradlí, In: Mladá fronta 9.12.1995

8 Stanislavčík, Tomáš: Nejlevnější muzikál všech dob, In: DV 29.11.1995

9 Tesárková, Radka : Kabaret v Divadle na Zábradlí ... , In: Svobodné slovo 7.12.1995

10 (hat) : Na Zábradlí letí Cabaret, In: Ahoj na sobotu č.27./1996

4.3. ...FIDLOVAČKA !

*'Režijně neosobní, herecky vesměs šedivá, choreograficky i tanečně rutinní a (...) postrádá výraznější scénické nápady.'*¹¹ Vladimír Hulec vystihl velice stručně to, co obšírně popisují ostatní recenze. V Nuslích se zkrátka sukces nekonal. Spíše naopak. Po uveřejnění recenzí musel režisér Juraj Deák zřejmě chodit Prahou kanály.

Kromě vyzdvihované, v té době v Praze začínající Terezy Bebarové, se *Kabaret* dočkal jen negativních ohlasů. Počínaje tuctovou režii, přes nesympatického a toporně hrajícího Maria Kubce v roli Cliffa a po předvádějícího se Petra Rychlého, který pojal Kabaretiéra bohužel pouze jako nic nevypovídající bavičskou šarži a tuto postavu po interpretační stránce úplně zabil. Je úsměvné, že v informativním článku Jany Machalické režisér Deák uvádí, že v podání Petra Rychlého bude Konferenciér jakýmsi zrcadlem doby s mefistofelskými konturami.¹² Proto byla údajně výraznější dějová linie Schneiderová-Schulz v podání Elišky Balzerové a Břetislava Slováčka, kteří „*děj ovládají*“¹³. Ale podle Vladimíra Hulce i jejich výkon sklouzává do sentimentálního kýče, jež podmalovává rušivě působící half-playback.

I závěr muzikálu je hodnocen Machalickou nepřiměřeně pateticky a to odchodem Schulze a bezejmenných obětí směrem ke zlověstnému zítřku, jež zobrazuje horizont roztahující se do tvaru hákového kříže. Ve srovnání s efektem, jež musel vzbuzovat závěr londýnské inscenace z roku 2006, tento působí lehce úsměvně. Velký úspěch se tentokrát nekonal. Titul zřejmě není vše.

4.4. ...MĚSTSKÉ !

Cabaret na těchto prknech přinesl hlavně chválu. Obsazení dominují přední česká muzikálová jména (a jak je u Městského divadla Brno zvykem, i velké množství alternací). V roli Sally se vystřídaly čtyři herečky – Coufalová / Čvančarová / Dvořáková / Sedláčková - všechny zdatné a každá Sally byla v jejich podání jiná. Podle chvalozpěvu J. P. Kříže všechny dřou a na jevišti pak své výkony předvádějí s nesmírnou lehkostí, jen s odlišným naturelem. Autor nezapomene zmínit (s vykřičníkem) ani alternantky slečny Kostové (Vaňková / Ptáčková / Musilová). *'Nejsou dnes nikde v Česku lepší muzikálové herečky!'*¹⁴.

11 Hulec, Vladimír: Pouhý odlesk velkého muzikálu, In: MF DNES 1.10.2001

12 Machalická, Jana: Fidlovačka uvede Kabaret, In: MF DNES 12.9.2001

13 Machalická, Jana: Noví hrdinové starého příběhu, In: Lidové noviny 24.9.2001

14 Kříž, J.P. : Cabaret ukázal jasné rozložení sil; <http://www.novinky.cz/kultura/5110-cabaret-ukazal-jasne-rozlozeni-sil.html>

Z dalších recenzí vyplývá to, že herci jsou v divadle opravdu senzační, ovšem proč je inscenace německého režiséra s českými kořeny Pavla Fiebera tak strhující, se z recenzí nedočteme. Inscenace nedisponovala nikterak objevnou režii, ale velice doslovně se držela jak divadelní, tak filmové předlohy. Proto je možná jediným důkazem toho, že kvalitní dílo s kvalitními výkony může obstát i bez větší inscenační fantazie.

4.5. ...ZLÍN !

Ze tří premiér *Cabaretu* z roku 2007 jsem si vybrala tu zlínskou, jelikož mě zaujala Petra Hřebíčková. Při jejím obsazení jsem čekala výjimečnou inscenaci, ovšem z recenzí jsem se toho mnoho nedozvěděla. Akorát to, že se jedná o další českou herečku, která zpívala a hrála jako Liza Minelli (a která ne..?). Autorka recenze, Iva Mikulová, poukazuje na to, že *Kabaret* byl správný tah, že by měly muzikály zaujmout pevné místo v dramaturgii zlínského divadla a že diváci se mohou těšit na velkou show.¹⁵

Při prohlížení fotografií jsem z nich ale žádnou show nevykukala. Kostýmy působí nudně a bez nápadu, jako by je hrál nějaký ochotnický spolek – za pozoruhodný výtvarný prvek snad lze považovat jen blyštivou umělou pleš Kabaretiéra Radovana Krále. Ovšem pozoruhodný se nerovná dobrý. Přesto věřím, že Dodo Gombár nestvořil špatnou inscenaci. V jeho *Kabaretu* pobíhali kromě spoře oděných boys & girls také Mickey Mousové v životní velikosti a proplétal se jím smrtící had Dušan Sitek. Gombár si zřejmě oblíbil Léblův přístup. Na druhou stranu – proč ne?

4.6. ...PARDUBICE !

První z dosud aktuálních inscenací, které mohou diváci zhlédnout na českých jevištích. Jak jsem psala již v úvodu této kapitoly, pro režiséra Petra Novotného to nebylo první setkání s *Cabaretem*. A pro Východočeské divadlo to také nebylo první setkání s muzikálem a tudíž má vychované své muzikálové publikum. Proto byl *Cabaret* sázkou na jistotu divácké přízně.

Nemohu říci, jak byla inscenace zhodnocena kriticky – existuje pouze pár informativních článků. Kromě zaručené kvality v ústředních představitelích Kabaretiér – Špiner / Sally – Sikorová sázel režisér i na novou krev pro Pardubice ve svém tvůrčím týmu. Ta přišla s výtvarníkem Romanem Šolcem, v současné době nejvyhledávanějším

¹⁵ Mikulová, Iva: Willkommen, bienvenue, welcome; <http://www.i-divadlo.cz/recenze/willkommen-bienvenue-welcome/>

kostýmním výtvarníkem u nás, a energickým hurikánem v osobě choreografky Petry Parvoničové, která se rozhodla na pardubickém jevišti roztančit 'novou Broadway'. Díky těmto dvěma složkám je *Cabaret* pro oko poutavou podívanou. Flitry posetý křiklavě barevný Kit Kat Klub kontrastuje s všedností okolního světa.

Hlavní důraz ale inscenace klade na hereckou stránku. *Cabaret* je především drama – i když s muzikálovými čísly a komickými prvky. S Martinou Sikorovou nemohl po herecké a pěvecké stránce sáhnout režisér vedle. Stejně tak s Ladislavem Špinerem, který na rozdíl od Petra Rychlého umí naplnit ony Deákem slibované mefistovské kontury (důkazem budiž nominace na Thálii za roli Henrika Höfgena v Mannově *Mefistovi*).

Divácké recenze vyzdvihují také výkon Dagmar Novotné v roli slečny Schneiderové. I díky předchozí zkušenosti s režii *Cabaretu* se režisér nyní zabýval i odstíněním drobných nuancí. Například oproti běžné praxi druhoplánového ztvárnění sboru, se intenzivně věnoval hereckému i vizuálnímu odstínění jednotlivých Kit Kat girls, z čímž mu byl Šolc dobře nápomocen. Všechny složky dohromady vytváří dílo, které možná není originálně šokujícím *Cabaretem*, ale jistě je kvalitní důstojnou inscenací, jež dělá svému jménu čest.

4.7. ...DISK !

A poslední kapitola patří studentům DAMU. Z diváckých ohlasů se Kit Kat Klub na jevišti divadla DISK může pyšnit dobrými hereckými i slušnými pěveckými výkony. Na první pohled je tohle jiný *Kabaret*. Scéna Anny Forstové evokuje spíše tovární verzi z původních londýnských inscenací. Tmavá kovová konstrukce rozčleněná do několika kójí umožňuje zachycení několika prostorů najednou. Tady nejsou 'dívky překrásné' – tady je svět rozmazaného make-upu, roztrhaných punčoch a prázdných lahví. V režii Lumíra Olšovského ztvárnila Sally Marta Dancingerová, Cliffa Jakub Koudela a Kabaretiéra Petr Šmíd. Inscenace je doprovázena živou kapelou, což není v současné muzikálové praxi zas tak běžné. Ukazuje se, že i pro studenty herectví je *Kabaret* skvělou příležitostí.

5. ZÁVĚR

Není mnoho titulů jako *Cabaret*. Činoherních muzikálů s kvalitní dějovou linií je pomálu a postupem času se ztrácejí v přehršli pompézních muzikálových show. V Čechách je to s muzikálem ještě horší, jelikož si zde spousty rádobly autorů myslí, že z pár akordů a s pochybným 'básnických střevem' mohou zplodit divácký hit. V této pomýlené době je proto existence titulů, mezi něž *Cabaret* patří, téměř diváckým požehnáním. Pro mě osobně bylo ctí se s ním setkat a práci na něm jsem strávila nezapomenutelné tři měsíce života. To bylo také pro mě impulsem vrhnout se do této práce. Postupně jsem se seznámila lépe s jeho historií a množstvím různých pojetí, které jsem se snažila přehledně předat i vám - čtenářům. Snažila jsem se u toho zůstat maximálně objektivní a to především ohledně pardubické inscenace, jíž jsem stále součástí. Zbývá jen pár řádek k ohlednutí se za *Cabaretem*. Snad bude ještě dlouhá léta těšit diváky různých divadel a rozeznívat znovu tóny barového piana. Já se s ním loučím. *Auf wiedersehen, a bientôt – spěte sladce!*

6. POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY

Literatura:

Bár, Pavel: Muzikály na jevištích West Endu: Mezi uměním a podívanou / Disk č. 26, prosinec 2008

Bár, Pavel: Od operety k muzikálu, Kant 2013

Bauer, Jan: Muzikálový triumf, Brána 1999

Prostějovský, Michal : Muzikál expres, Větrné mlýny 2008

Uherová, Jana: Program k inscenaci Cabaret (Východočeské divadlo Pardubice 2014 (s použitím textů Moniky Bártové)

Recenze:

Procházka, V.: Otázky kolem muzikálu, In: Rudé právo 31.3.1978

Procházka, Jan: Kabaret konečně v Karlíně – Svobodné slovo 5.4.1978

Kolář, J.: Muzikál zcela neběžný, In: P 22.3.1978

(Iš) : Kabaret na kráteru sopky, In: Lidová demokracie 9.3.1978

Štěpánek, B.: Život je krásný, i dívky jsou krásné, In: Mladá fronta 20.4.1978

Stanislavčík, T.: Nejlevnější muzikál všech dob, In: DV 29..1995

Soprová, J.: Život je kabaret!, In: Večerník Praha 4.12.1995

Kerbr, J.: Tanec smrti jako show, In: Lidové noviny 4.12.1995

Mikulka, V.: Roztančené berušky na Léblově psacím stroji, In: Denní telegraf 8.12.1995

Tesárková, H.: Kabaret v Divadle Na Zábradlí rozhodně není Kabaret Masteroffův, ale Léblův, In: Svobodné slovo 7.12.1995

Kolář, J.: Kdo žádá podívanou, splní mu ji Kabaret Na zábradlí, In: Mladá fronta 9.12.1995

Stanislavčík, T.: Hodte trable za hlavu!. In: DV 18.12.1995

Hejková, K.: Velký Cabaret na malém divadle, In: Mladý svět č. 52/1995

(hat): Na zábradlí letí Cabaret, In: Ahoj na sobotu č. 27/1996

Machalická, J.: Fidlovačka chystá Kabaret, In: Lidové noviny 13.9.2001

Machalická, J.: Noví hrdinové starého příběhu, In: Lidové noviny 24.9.2001

Hulec, V.: Pouhý odlesk velkého muzikálu, in: MF DNES 1.10.2001

Internetové recenze:

Kříž, J. P. : Cabaret ukázal jasné rozložení sil; <http://www.novinky.cz/kultura/5110-cabaret-ukazal-jasne-rozlozeni-sil.html>

Mikulová, Iva: Willkommen, bienvenue, welcome; <http://www.idivadlo.cz/recenze/willkommen-bienvenue-welcome/>

Web:

<http://www.csfd.cz/film/2989-kabaret/?type=film> (Kabaret)

<http://www.ibdb.com/production.php?id=495251> (Cabaret)

http://www.imdb.com/title/tt0068327/?ref_=nv_sr_1 (Cabaret)

http://en.wikipedia.org/wiki/Cabaret_%28musical%29 (Notes on Music)

<http://vis.idu.cz/Productions.aspx> („Cabaret“ + „Kabaret“)

<http://www.mdb.cz/inscenace/19-cabaret>

<http://www.divadlozlin.cz/cs/program/prehled-inscenaci/velky-sal/kabaret.html>

<http://www.vcd.cz/inscenace/cabaret>

<http://www.divadlodisk.cz/repertoar-detail.php?id=642>

<http://www.i-divadlo.cz/divadlo/vychodoceske-divadlo/cabaret>

<http://www.i-divadlo.cz/divadlo/divadlo-disk/kabaret>